

ЗВІТ

ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМЦІВ МІСТА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Опитування проводилося

у співпраці з проектом

«Економічний розвиток міст»

за підтримки

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

грудень 2007 р.

ЗМІСТ:

<i>I. ВСТУП</i>	<i>3</i>
<i>II. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ</i>	<i>3</i>
<i>III. ОСНОВНІ ВИСНОВКИ</i>	<i>3</i>
<i>IV. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ</i>	<i>5</i>
<i>1. СТАТУС ПІДПРИЄМСТВ</i>	<i>5</i>
<i>2. ЗАГАЛЬНИЙ СТАН БІЗНЕСУ</i>	<i>5</i>
<i>3. РИНКИ ЗБУТУ ПРОДУКЦІЇ І ПРИЧИНИ РОЗМІЩЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ</i>	<i>7</i>
<i>4. ПИТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ ТА ЗАЙНЯТОСТІ</i>	<i>9</i>
<i>5. НЕРУХОМІСТЬ</i>	<i>11</i>
<i>6. ПОСЛУГИ ТА ВІДНОСИНИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ</i>	<i>13</i>
<i>7. КРИТИЧНІ ПИТАННЯ</i>	<i>15</i>
<i>8. ЗАГАЛЬНІ ВРАЖЕННЯ</i>	<i>16</i>
<i>V. УЗАГАЛЬНЕНИЙ ВИСНОВОК</i>	<i>17</i>

I. ВСТУП

У листопаді - грудні 2007 року було проведено опитування роботодавців міста Хмельницького. Це опитування є елементом процесу стратегічного планування економічного розвитку з залученням громади, який визначатиме економічне майбутнє міста. Метою опитування було отримання корисної та достовірної інформації для членів Експертного комітету з розробки стратегії економічного розвитку (ЕК) стосовно думки тих, хто здійснює інвестиції та створює робочі місця в Хмельницькому. Серед питань анкети були історія і статус підприємства, характер бізнесу, робоча сила та персонал, інформація про розміщення підприємства, послуги, що надаються місцевими органами влади, та відносини з ними, а також загальна думка про місто як середовище для ведення бізнесу.

II. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

До 8 грудня 2007 року було заповнено 47 анкет. У переліку для опитування були як найбільші роботодавці міста, так і вибірка малих та середніх підприємств.

Сімнадцять з 47 підприємств-респондентів забезпечують роботою менш ніж 50 працівників кожне. Серед респондентів 7 підприємств відносяться до великих (чисельність працюючих перевищує 250 осіб) і 23 до середніх за розмірами (від 50 до 250 працюючих). У цьому звіті містяться узагальнені відповіді всіх підприємств.

Для отримання якомога повніших і відвертіших відповідей, респондентів запевнили, що цей звіт не буде містити посилань на конкретні підприємства, а інформація в анкетах буде конфіденційною. Відзначимо, що тільки декілька з опитаних підприємств скористалось правом «інкогніто».

Були виявлені відмінності у відповідях між підприємствами, що належать до різних галузей економіки, а також між великими, середніми підприємствами та представниками малого бізнесу. Тому частину даних було проаналізовано з урахуванням цих відмінностей.

Хоча опитування 47 підприємств не може повною мірою відобразити думку всієї бізнесової спільноти Хмельницького, ці підприємства - як традиційні роботодавці, так і динамічний, зростаючий сектор малих і середніх компаній - репрезентують значну частину місцевої економіки і дають можливість порівняти результати цього опитування з результатами аналогічних опитувань, проведених в інших містах України.

На опитаних підприємствах працює 9642 особи (у т.ч. 685 – жителів передмість, тобто близько 7,1%). Якщо врахувати, що всього у місті налічується 73,3 тис. зайнятих осіб, то фактично цим опитуванням були охоплені працедавці 13,6% працюючих у місті. Зауважимо, що серед 73,3 тис. зайнятих є значна частка працівників бюджетної сфери (понад 30 %). Отже, можна стверджувати, що вибірка є репрезентативною з похибкою до 2%.

III. ОСНОВНІ ВИСНОВКИ

1. Місцева економіка виявляє ознаки консолідації після нещодавніх процесів приватизації, які супроводжувалися становленням і зростанням динамічного сектора малих і середніх підприємств.
2. Місцеві підприємці найбільше незадоволені загальною економічною ситуацією в країні, національним законодавством, нестачею кваліфікованої робочої сили, високими процентними ставками за кредитами, внутрішньою конкуренцією, високими цінами на матеріали, комплектуючі та енергоносії, застарілими засобами виробництва.
3. Загальна кількість працівників на всіх підприємствах-респондентах сьогодні складає 9642. У найближчі 2-3 роки ці підприємства забезпечать роботою більше 1200 чоловік. Рушійною силою у створенні нових робочих місць є малі та середні підприємства промислові підприємства, особливо що працюють в сфері переробної та харчової промисловості, спеціалізованої металургії, виробництва товарів широкого вжитку, де респонденти найбільш позитивно оцінюють перспективи на наступні роки.
4. Стан ринку праці визначається такими важливими параметрами:
 - 32,6% працюючих – жінки;

- 14,7 % працюючих мають вищу освіту;
- жителі передмість складають 7,1% (у 2002 році їх було близько 8,2%).

Ці величини мають стабільну тенденцію до зростання, крім кількості працівників, що проживають за межами міста. Їх чисельність у майбутньому дещо знизиться.

5. Респонденти мають досить незначну орієнтацію на експорт. За межі України експортується 20% продукції. Головними експортерами є виробничі підприємства харчової галузі, машинобудування, спеціалізованої металургії, приладобудування та радіоелектроніки. Саме ці підприємства володіють основною часткою експортного потенціалу міста. Країни СНД не є основними партнером для цих підприємств. Природно, що малі та середні підприємства в сфері оптової та роздрібної торгівлі та послуг обслуговують переважно місцевий та регіональний ринки.
6. Рівень збуту на одного працюючого (близько 164,31 тис. грн. на рік) в бізнесі (продуктивність праці) є вищим від середнього в Україні. У наступному році 9 невеликих підприємств (в основному сфери торгівлі та послуг) прогнозують падіння збуту в 2008 році в середньому на 30%.
7. Досить позитивним є той факт, що компанії оцінили на «відмінно» 29% своїх робітників і поставили «добре» 48 відсоткам, що відображає високий рівень задоволеності робочою силою. Частка незадовільних працівників є незначною - 3%. Середня заробітна плата на даний час (2007 р.) досягла позначки – 1349 грн. на місяць. У 2006 році вона була 1073 грн./міс. (в Україні у 2006 році середня зарплата складала – 1041грн. на місяць). Багатьом підприємствам бракує працівників необхідної кваліфікації, головним чином у технічних сфері. Очікується також, що ця проблема залишиться актуальною й в прийдешні роки.
8. Тринадцять підприємств мають відділи, що займаються науковими розробками (разом близько - 99 працівників). Ще п'ять підприємств планує створити такий відділ найближчим часом.
9. Тридцять шість із 47 фірм мають плани модернізації або вдосконалення своїх нинішніх потужностей з метою розширення своєї діяльності у Хмельницькому, як шляхом розвитку існуючих потужностей, так і через нове будівництво, переважно в 2008-2010 роках. Загальна сума інвестицій може сягнути 157 млн. грн. Підприємства планують створити додатково 1223 робочих місця, що є незначним показником при заявленому обсязі інвестицій. Десять з 47 компаній планують розширюватися поза межами Хмельницького. Три компанії планують перенести свою діяльність до іншого міста.
10. Загалом якість послуг, що надаються органами влади, отримала позитивну оцінку (в середньому 2,96 за 4-бальною шкалою, де 1 – є найвищою, а 4 – найнижчою оцінкою). Ліцензування і надання дозволів на будівництво, надання ділянок і будинків на ведення бізнесу, підтримка малих і середніх підприємств, стан утримання доріг найчастіше зазначалися як послуги, що потребують поліпшення.
11. Шестеро представників компаній оцінили якість місцевої влади як відмінну, і 25 як добру. Міське самоврядування Хмельницького отримало 11 оцінок «задовільно» і три - «погано». При оцінюванні бізнес-клімату оцінки виявилися менш позитивними. П'ять респондентів назвали Хмельницький відмінним місцем для ведення бізнесу, 27 оцінили місцевий бізнес клімат як добрий й 13 поставили оцінку «задовільно». Загалом подібні оцінки є характерними для міст Східної Європи з хорошими умовами для бізнесу та слабкою співпрацею між публічним та приватним секторами.
12. Компанії поділяють думку, що місцева економіка поліпшиться завдяки позитивним змінам на місцевому рівні (розвиток комунальної та бізнесової інфраструктури), кращій співпраці між бізнесом і владою (розвиток малих і середніх підприємств), а також залучення зовнішніх ресурсів (прямих інвестицій) та через підвищення кваліфікації працівників (освіта, підготовка та перепідготовка робочої сили).

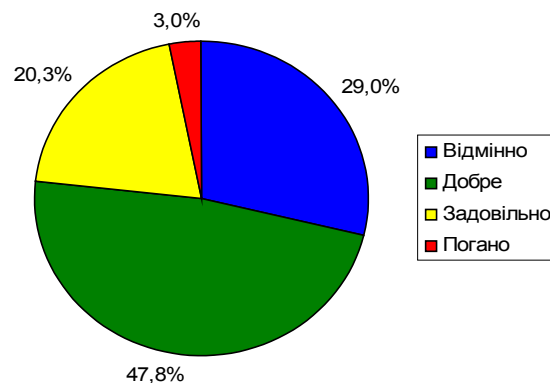
IV. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

1. Статус підприємств

Більшість опитаних підприємств (36 з 47) є досить «молодими» і були засновані після 1990 року. Одинадцять підприємств є «продовжувачами справи» попередників у традиційних галузях й пройшли через процеси реструктуризації та зміни власників.

Найбільша частка у структурі новостворених компаній належить малим та середнім підприємствам (до 250 працюючих) у сфері оптової та роздрібною торгівлі, виробництва продуктів харчування, виготовлення поліграфічної продукції, будівельних матеріалів, машинобудування та металообробки, кольорової металургії. Серед великих роботодавців – підприємства електротехнічної та радіотехнічної галузі, приладобудування, харчової промисловості та одне підприємство, що працює в сфері оптової та роздрібною торгівлі.

Серед респондентів більшість підприємств перебуває у власності фізичних та юридичних осіб – резидентів України (61 та 11 відсотків відповідно). Частка підприємств з

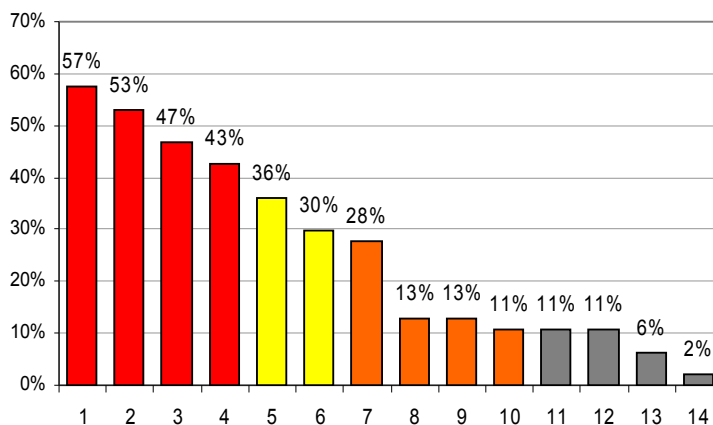
іноземним капіталом серед респондентів є малою (на них зайнято 4,07% працівників підприємств - респондентів та 0,53% зайнятого населення у місті Хмельницькому).

У структурі власників усіх опитаних підприємств відносна частка державної власності складає 20 відсотків. Серед опитаних підприємств не виявилось комунальних (заснованих на власності міської громади).

Рис. 1. Структура власників

2. Загальний стан бізнесу

Економіка міста Хмельницького є досить добре диверсифікована, її головним сектором залишається промисловість. Саме промисловість продовжує бути головним роботодавцем та основним експортером.

1. Загальна економічна ситуація;
2. Національне законодавство;
3. Нестача кваліфікованої робочої сили;
4. Процентні ставки;
5. Внутрішня конкуренція;
6. Витрати на матеріали, комплектуючі;
7. Витрати на енергію;
8. Застарілі засоби виробництва;
9. Вартість робочої сили;
10. Ставлення місцевої влади;
11. Недоступність фінансування;
12. Іноземна конкуренція;
13. Інше;
14. Втрата ринків у колишньому СРСР.

Рис. 2 Перешкоди для подальшого розвитку

Обстеження виявило досить стабільні сегменти з виробництва продуктів харчування, радіотехнічної та електротехнічної галузі, машинобудування, будівництва, виробництва будівельних матеріалів. Динамічно розвиваються малі та середні підприємства у місті. Ці

компанії здебільшого задовольняють різноманітні потреби регіональних галузей, домогосподарств і населення.

Респондентам було запропоновано назвати чинники негативного впливу на поточний і майбутній розвиток свого бізнесу (див. рис. 2).

До цільної групи чинників увійшли: (1) загальна економічна ситуація – згадувалася 57% всіх респондентів (особливо представниками середніх (70%) та промислових підприємств (57%); (2) національне законодавство зазначалося 53% респондентів (зокрема, це було зазначено всіма респондентами з часткою іноземного капіталу); (3) нестача кваліфікованої робочої сили – 47% і (4) процентні ставки – 43%. Застарілі засоби виробництва разом з нестабільною економічною ситуацією в нашій державі найбільше турбують великі промислові підприємства. Розвиток малих підприємств найбільше стримують високі процентні ставки та внутрішня конкуренція. З іншого боку такі питання, як обмеження, пов'язані із захистом довкілля та віддаленість ринків взагалі не зазначалися респондентами. А втрата ринків зазначалися лише трьома - чотирма респондентами, які належать до малих виробничих підприємств з числом працюючих до 50 осіб.

Очікування, пов'язані з вступом України до ЄС, є швидше позитивними, хоча підприємства передбачають і негативні наслідки. (Рисунки 3 та 4) Стабільний бізнес-клімат (57%), кращий правовий захист підприємців (51%) і доступ до великого ринку без митниць (43%) на думку респондентів, є головними перевагами від початку процесу інтеграції та показують нам, чого цим підприємствам найбільше бракує в сьогоденній Україні.

Усі підприємства

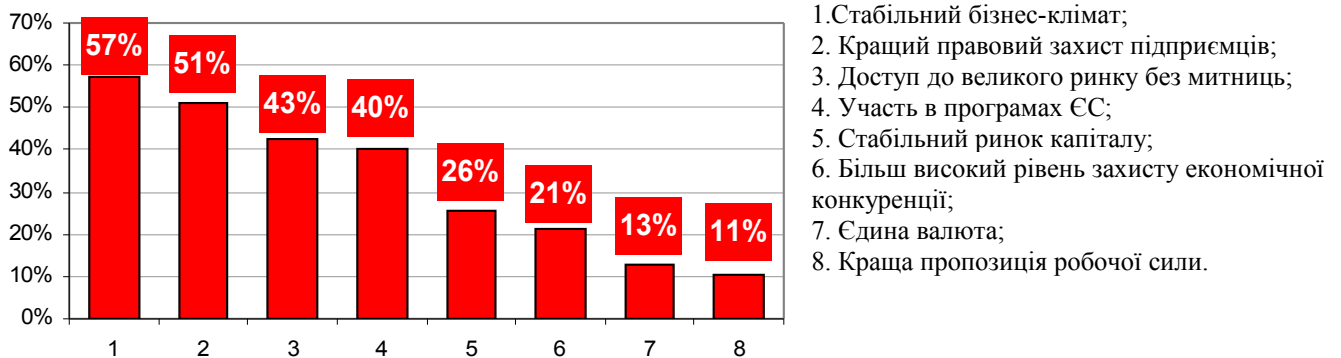

Рис. 3. Переваги вступу до ЄС

Усі великі підприємства вважають пріоритетами участь в програмах ЄС, малі підприємства найбільший позитив вбачають у кращому правовому захисті підприємців (59%). Підприємства з часткою іноземного капіталу в рівній мірі очікують на доступ до великого ринку без митниць, участь в програмах ЄС та стабільний ринок капіталу. Пріоритетами для середніх підприємств були стабільніший бізнес-клімат (70%), кращий правовий захист підприємців (48%), участь в програмах ЄС (43%). «Доступ до великого ринку», «стабільний ринок капіталу» та «більш високий рівень захисту економічної конкуренції» набрали відповідно 35%; 26%, 22% серед опитаних середніх підприємств, 17% висловлювалися за «єдину валюту».

З іншого боку 74% підприємств з острахом очікують на втрату переваги, яку вони мають через дешевизну робочої сили, послуг і товарів, а також на сильну конкуренцію (55%); 49% лякає додаткові витрати на пристосування до нових умов

Серед негативних очікувань, пов'язаних зі вступом в ЄС, підприємства зазначали нерівні умови, контрабанду, недостатній розвиток українських підприємств. Натомість, опитані не вважають серйозними загрозами суворе законодавство про охорону довкілля та більш високі вимоги до етики.

Середні підприємства найбільше непокоїть подорожчання робочої сили, послуг та товарів – 83%, сильна конкуренція – 48%, необхідність понести додаткові витрати для

приспосування до нових умов – 39%. 86% з числа респондентів, що належать до великих підприємств з острахом очікують посилення конкуренції та додаткові витрати для пристосування до нових умов. Малі підприємства найбільший негатив вбачають у подорожчанні робочої сили, це відзначило 71% респондентів з їх числа.

Цікаво, що такі можливі перешкоди як «більш високі вимоги до захисту довкілля» назвали тільки малі підприємства (4%), а «більш суворий захист споживачів» - великі (4%) та малі (18%) підприємства. Найбільш ознайомлені з суворими вимогами щодо захисту довкілля в ЄС виявилися респонденти з часткою іноземного капіталу (25%).

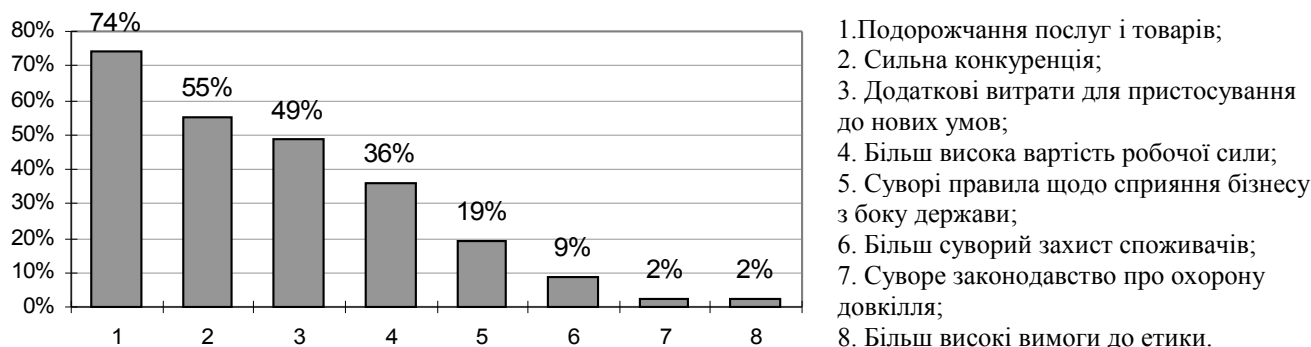

Рис. 4. Негативні чинники вступу до ЄС

Якщо розглядати вибірку в розрізі окремих секторів, то орієнтовані на експорт, підприємства більш оптимістично налаштовані на співпрацю з ЄС, однак, у той же час більш чітко демонструють свої побоювання. Найбільше їх непокоїть подорожчання послуг та товарів, сильна конкуренція та додаткові витрати для пристосування до нових умов.

3. Ринки збуту продукції і причини розміщення підприємств

Усі компанії з готовністю надали інформацію про географічний розподіл своїх клієнтів (рис.5). Близько десятка підприємств повідомили, що вони експортують значну частину своїх товарів і послуг (до інших країн СНД – 2 %, до Європи - 5%, до країн решти світу – 13%). До 38% сумарного збуту припадає на Хмельницьку область і 43% - на інші регіони України. Ці цифри ілюструють відносно невисокий рівень експортної орієнтації економіки міста Хмельницького – у тому числі в промисловості.

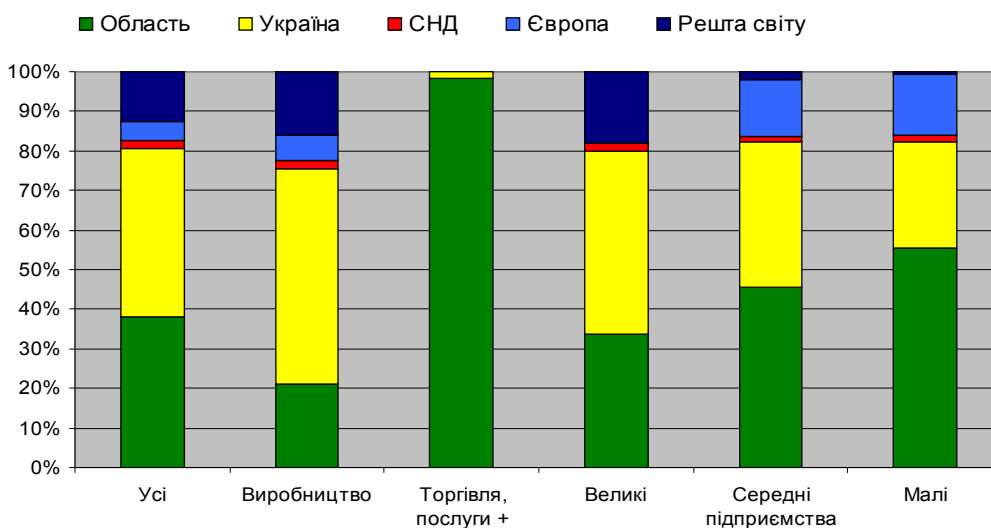

Рис. 5. Ринки збуту місцевої економіки – рівень експортної орієнтації

Головними експортерами є виробничі підприємства харчової галузі, машинобудування, кольорової металургії, приладобудування та радіоелектроніки. Сім підприємств експортує більше половини своєї продукції. Саме ці підприємства володіють основною часткою експортного потенціалу міста. Підприємства, в структурі власності яких є частка іноземного капіталу, експортують майже половину своєї продукції.

Місцевий та обласний ринки заповнюються переважно підприємствами, що працюють в сфері торгівлі та послуг (98%) та будівництві (91%). 54% збуту промислових підприємств спрямовано на інші ринки України.

Майже усі респонденти сподіваються на стаке збільшення обсягів збуту у 2008 році порівняно з попереднім роком (у середньому більш ніж на 30-40%). Декілька підприємств зазначило про очікування на збільшення збуту вдвічі й втричі. Середній збут на одного працівника (рівень продуктивності праці) складає близько 164,13 тис. грн.

Однак дев'ять респондентів зазначили про очікування зменшення збуту, в окремих випадках наполовину. Ці підприємства є представниками малого та середнього бізнесу й належать до сфер торгівлі, послуг та будівництва.

Найвищу продуктивність (збут на одного працівника) демонструють два підприємства, що працюють у сфері виробництва продуктів харчування та машинобудування. Деяко нижча продуктивність у промислових підприємств, що виробляють будівельні матеріали. Найнижчою є продуктивність на підприємствах (одному малому та двох середніх), які працюють в галузі житлового будівництва, у швейній промисловості (пошиття дитячого одягу) та з виробництва електротехнічної продукції - близько 1 - 2 тис грн. збуту на одного працюючого на рік. Низька ефективність на цих підприємствах, найбільш імовірно, пояснюється соціальною направленістю їх послуг, застарілими засобами виробництва, незбалансованими цінами, відсутністю дотацій та помилками менеджменту.

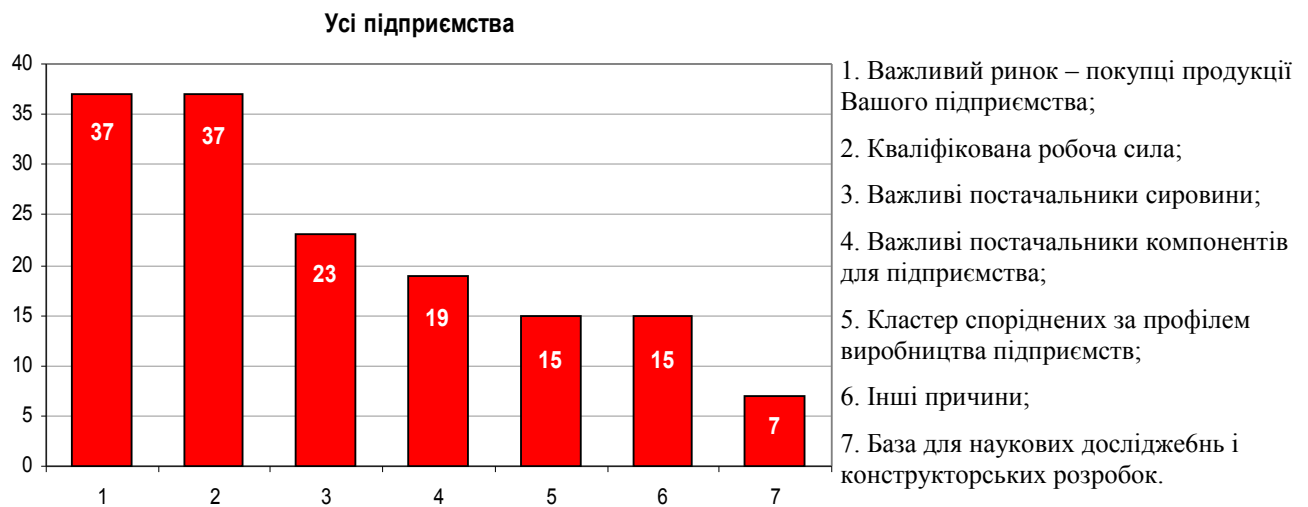

Рис.6. Причини закріплення підприємств

Респондентам було задане питання про основні причини розташування підприємства саме у місті Хмельницькому. Для 37-ми підприємств однією з основних причин розміщення в Хмельницькому є наявність споживачів продукції і послуг в Хмельницькій області та кваліфікованої робочої сили. Для 23-х підприємств визначальним чинником стала присутність в Хмельницькій області постачальників сировини, Дев'ятнадцять фірм серед таких причин назвали наявність постачальників комплектуючих і компонентів. Важливо, що 15 підприємств зазначили існування кластера споріднених компаній. Лише сім підприємств зазначили, як причину розміщення в Хмельницькому, наявність бази для наукових досліджень і конструкторських розробок (це підприємства, що працюють в сферах надання послуг з проектування, приладобудування, будівельних матеріалів, машинобудування, спеціалізованої металургії, електротехнічної продукції. Серед інших відповідей респондентів: місце проживання, вигідне географічне розташування, рішення колишнього уряду СРСР.

4. Питання трудових ресурсів та зайнятості

Загальна чисельність працівників з повним робочим днем на всіх підприємствах, що брали участь в обстеженні, становить 9642. П'ять років тому на цих підприємствах разом працювало 8081 працівників, а торік – 9163. Тільки декілька підприємств зменшили обсяг виробництва, що призвело до зменшення кількості працюючих, одне підприємство втратило сотні робочих місць. Проте більша частина респондентів за останні п'ять років створювали нові робочі місця і розширювали свою господарську діяльність.

Найбільші працедавці (два з семи великих підприємств) за останні п'ять років дещо скоротили чисельність робочих місць, проте наступного року вони планують створити майже 200 нових робочих місць (в цілому великі підприємства планують наступного року створити ще 359 робочих місць).

Загальна тенденція зайнятості має характер практично лінійного параметру з позитивним трендом. Прогнозується, що у наступному році чисельність працюючих зросте до 10552. Залучивши інвестиції у найближчі 2 роки підприємства планують створити додатково 1223 робочих місця (відносний ріст на 12,7 %).

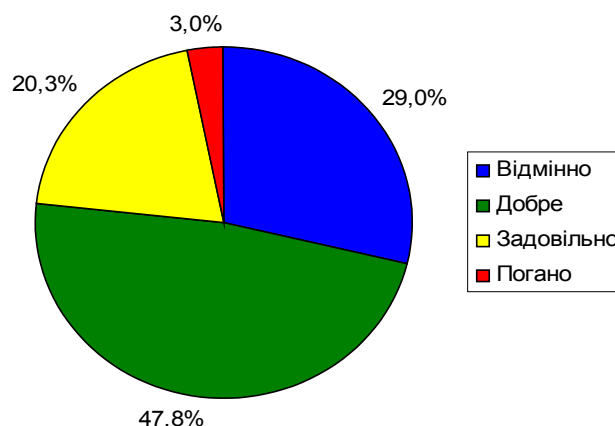
Не надто позитивною є тенденція у малому бізнесі. Тут зростання за останні п'ять років чисельності працівників відбувалась досить повільно. Прогноз на наступний рік є доволі стриманим. Більшість підприємств не планують збільшення чисельності працюючих. Лише декілька суб'єктів малого підприємництва планують створити невелику кількість нових робочих місць.

Середня чисельність працівників у розрахунку на одне підприємство на підприємствах-респондентах в цьому році становить 205 осіб проти 172 у 2002.

Жінки складають лише 37,5 відсотка працівників у вибірці, що логічно з огляду на «чоловічий» характер домінуючих секторів (машинобудування, виробництво будматеріалів, електротехнічна, радіотехнічна та приладобудівні галузі, будівництво). У той же час до вибірки не потрапили важливі роботодавці для традиційно жіночих професій – сфери освіти й охорони здоров'я.

Розподіл жителів передмість на підприємствах є нерівномірним. Найбільше жителів передмість працює на великих підприємствах (на двох з них жителі передмість складають близько 34% працюючих), в середньому бізнесі – близько 33 %, а у малому бізнесі – 11%.

Частка працівників з вищою освітою становить 16,6% і є досить стабільною у динаміці за останні роки (вона дещо знизилася порівняно з 2002 роком - 17,0%). Однак, такий процент зайнятих з вищою освітою не узгоджується з доволі незначною кількістю працівників

підприємств, що працюють у сфері науково-дослідної роботи безпосередньо на виробництві (лише 99 осіб, що становить 1,9 % від числа осіб, що працюють на опитаних підприємствах). Підрозділи досліджень і розробок функціонують лише на 13 підприємствах. П'ять підприємств розглядають можливість створення такого підрозділу, й 29 не планують створювати такі підрозділи у найближчому майбутньому.

Рис. 7. Якість робочої сили

Задоволеність роботодавців якістю свого персоналу (рис.7) знаходиться на досить високому рівні. У цілому, за словами респондентів, 29 відсотків працівників працюють на «відмінно»; 47,8 % - на «добре»; 20,3 % - на «задовільно» й лише 3 % на «погано».

Відзначимо, що найбільш критично до якості робочої сили ставляться керівники підприємств, що працюють у сфері виробництва продуктів харчування, торгівлі та надання послуг. Порівняно з іншими містами України рівень задоволеності працедавців своїми працівниками є одним з найвищих..

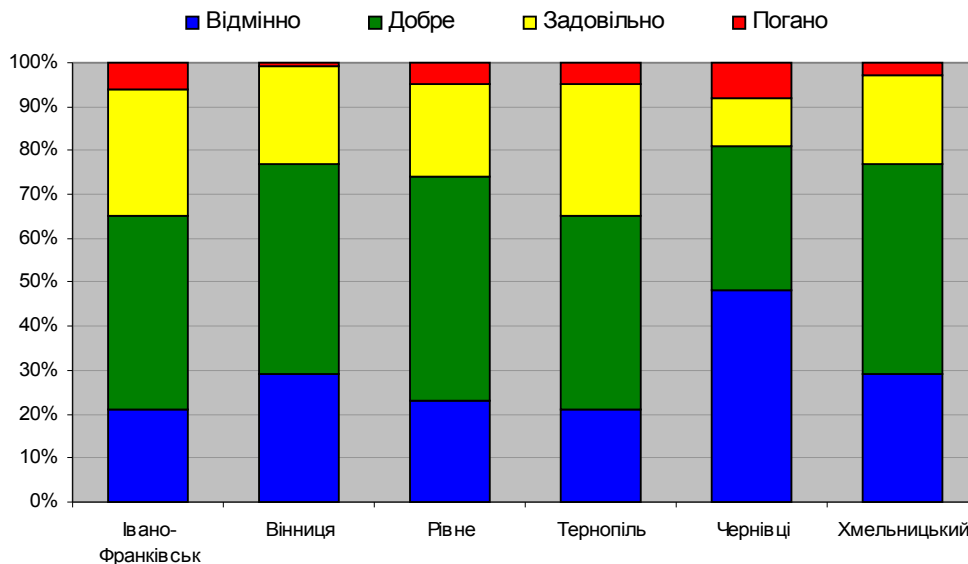

Рис. 8. Рівень задоволення працедавців деяких міст України якістю робочої сили

Фактична середньомісячна заробітна плата на опитаних підприємствах становить 1349 грн. (у 2006 р. – 1073 грн.). Найнижчими є середньомісячні заробітки на малих підприємствах сфери послуг і торгівлі, а також на одному підприємстві, що займається зварювальними роботами. Загалом диференціація середньої заробітної плати на підприємствах у місцевій економіці має доволі широкий діапазон від 450 грн. до 2800 грн. на місяць. Найвищою є оплата праці на одному з підприємств, що працює у сфері електротехнічної промисловості. Усі підприємства показали зростання середньої зарплати у порівнянні з минулим (2006) роком, що частково пов'язано зі збільшенням законодавчо встановленого розміру мінімальної заробітної плати.

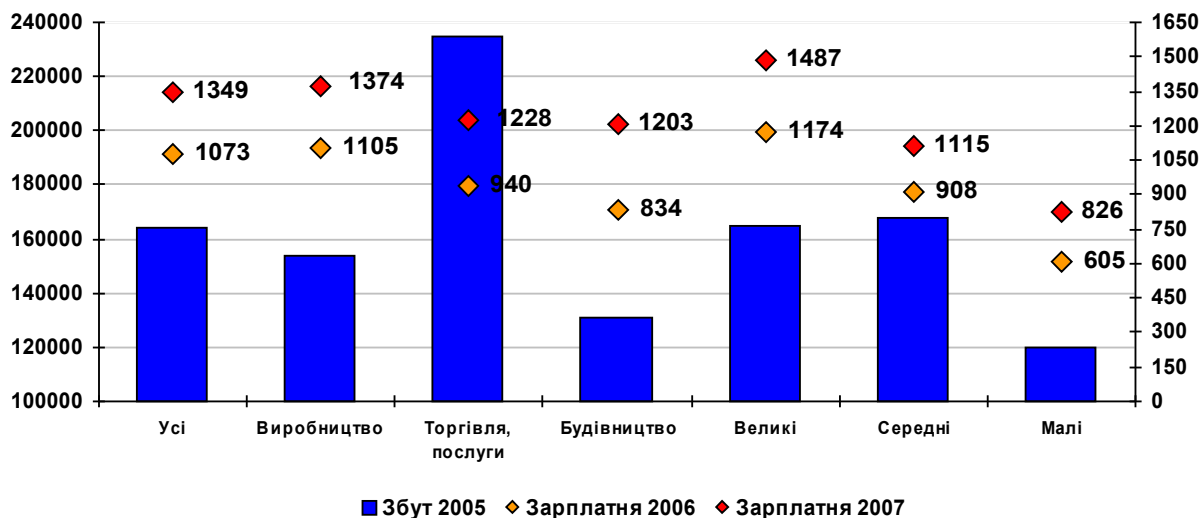

Рис. 9. Заробітна плата та збут

Нестача кваліфікованої робочої сили стає дедалі більшою проблемою. Її вже сьогодні відчувають більшість опитаних підприємств (33 з 47). Десять підприємств очікують кадрових труднощів у майбутньому. Найчастіше серед труднощів зазначали брак чи потенційний брак працівників технічних професій, як з вищою освітою (логісти, маркетингологи, бухгалтери інженери-технологи та інженери харчової та обробної промисловості, дизайнери-конструктори, торгові представники), так і висококваліфікованих професіоналів (токарі, фрезерувальники, токарі-технологи, зварювальники, оператори станків, машиністи холодильних установок, слюсарі, електрики, монтажники та електромонтажники, а також висококваліфіковані мулярі, водії, продавці, швачки).

На нашу думку, причиною такої ситуації є не стільки відсутність на ринку праці таких працівників, скільки відносно низький рівень пропонованої заробітної плати. Це змушує працездатних осіб шукати роботу за межами Хмельницького і навіть за межами України.

5. Нерухомість

З 47-ми респондентів власниками будівель або землі є 20 підприємств, 16 є лише орендарями, крім того 11 підприємств використовують для ведення бізнесу частково власне майно, а частково орендоване.

Майно у власності чи оренді

Майно для розширення

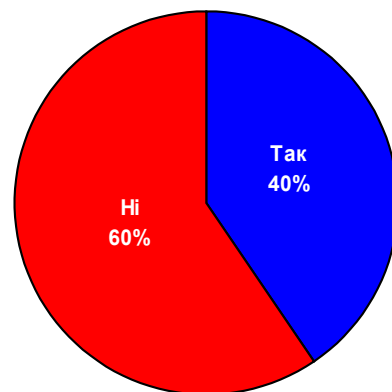

Рис. 10. Забезпеченість підприємств майном для розширення

Можливість розширення (наявний земельний ресурс) у Хмельницькому має лише 19 фірм з 47-ти опитаних. Брак нерухомого майна для розширення зазначили 28 фірм.

У той же час, лише 6 підприємств серед опитаних потенційно готові надати в оренду або продати частину своїх приміщень. Це свідчить про невеликий потенціал приватного сектору щодо покращення ситуації з наявністю ділянок чи приміщень для бізнесу. Доволі успішні великі та середні підприємства не поспішають продавати або здавати в оренду надлишки майна.

У місті Хмельницькому найчастіше проблеми з розширенням мають представники середнього (17 підприємств) та малого (11 підприємств) бізнесу.

Загалом, як ми зазначали вище, у місті є певний (недостатній) потенціал для розширення бізнесу. Однак, у даний час лише десять підприємств планує в майбутньому (2008-2010 р.р.) розширення виробництва зі створенням додаткових потужностей в інших адміністративно-територіальних одиницях (районних центрах та містах Хмельницької, інших областей України та місті Києві). Основними причинами таких намірів є відсутність вільних виробничих площ, неможливість розширення складських приміщень, відсутність робочої сили, висока вартість нерухомості, специфіка виробництва, наближеність до постачальників сировини).

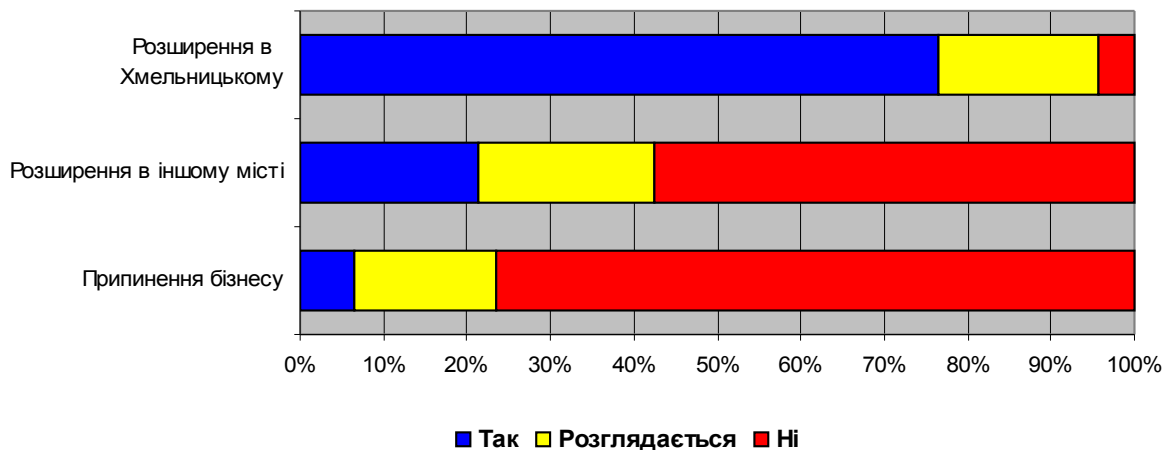

Рис. 11. Інформація про плани щодо розвитку бізнесу

Три підприємства планують перенести всю свою діяльність у інші міста через високу вартість робочої сили, невідповідність виробничих площ та відсутність земельних ділянок для розширення господарської діяльності.

Нинішній стан будівель та рівень технологій не видається найкращим, тому фінансово стабільні компанії планують здійснити суттєві інвестиції у вдосконалення виробничих потужностей (рис. 12).

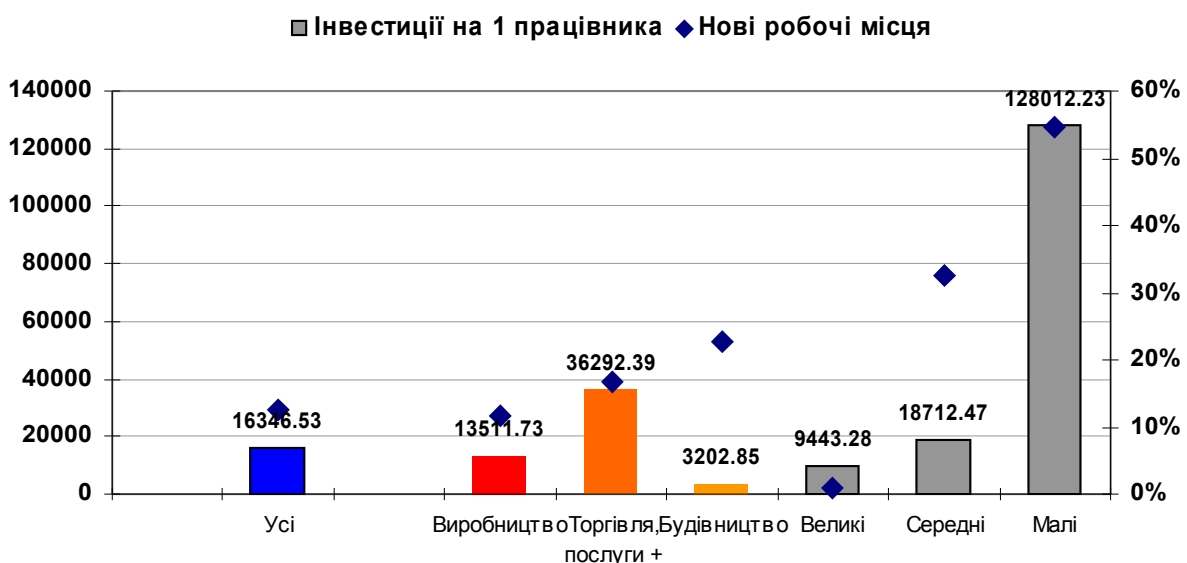

Рис. 12. Плановані інвестиції на одного працівника і створені нові робочі місця

Більшість респондентів (36 підприємств) у найближчі два-три роки планують модернізацію або вдосконалення існуючих споруд та/або технологій, здебільшого на постійній основі протягом цього та кількох наступних років. Вони планують інвестувати 157 млн. грн. й створити близько нових 1223 робочих місця (за розрахунками питомих показників – це 16346 грн. на одного працюючого, що має забезпечити 12,7% зростання кількості робочих місць). Якщо ці цифри виявляться реальними, це, безперечно, сприятиме зростанню місцевої економіки. Обсяг планових інвестицій є досить великим порівняно з іншими містами, проте недостатньою є очікувана кількість робочих місць, які планують створити. Найбільша частка нових робочих місць припадає на промислові підприємства з виробництва продуктів харчування, спеціалізованої металургії, меблевої галузі. Тільки одне велике підприємство за рахунок введення нових технологій планує скоротити кількість робочих місць.

6. Послуги та відносини з органами місцевої влади

Респондентам було запропоновано оцінити десять видів муніципальних послуг за шкалою від 1 до 4 (1 = відмінно, 4 = незадовільно). У середньому ці послуги отримали оцінку 2,96. Це - краща оцінка, ніж у середньому по Україні. Оцінки, отримані від промислових підприємств, щодо якості послуг, які надаються місцевою владою є дещо нижчі, ніж середні по місту і становить 3,03. Найвище оцінили муніципальні послуги підприємства з часткою іноземного капіталу (2,60).

Рейтинг подано на рис. 13, де праві стовпчики (жовтий колір) – оцінка підприємств з часткою іноземного капіталу.

Найбільш суттєвими проблемами на думку респондентів є: ліцензування і надання дозволів на будівництво - 3,28, надання ділянок і будинків для ведення бізнесу - 3,17, підтримка малих і середніх підприємств – 3,15, стан утримання доріг - 3,09, збирання і вивезення сміття – 3,02. Далі йдуть охорона правопорядку (2,91), громадський транспорт (2,88), розвиток інфраструктури (2,82), ліцензування і надання дозволів на ведення бізнесу (2,78), житлове будівництво (2,54). Досить схожою є ситуація і в інших містах України.

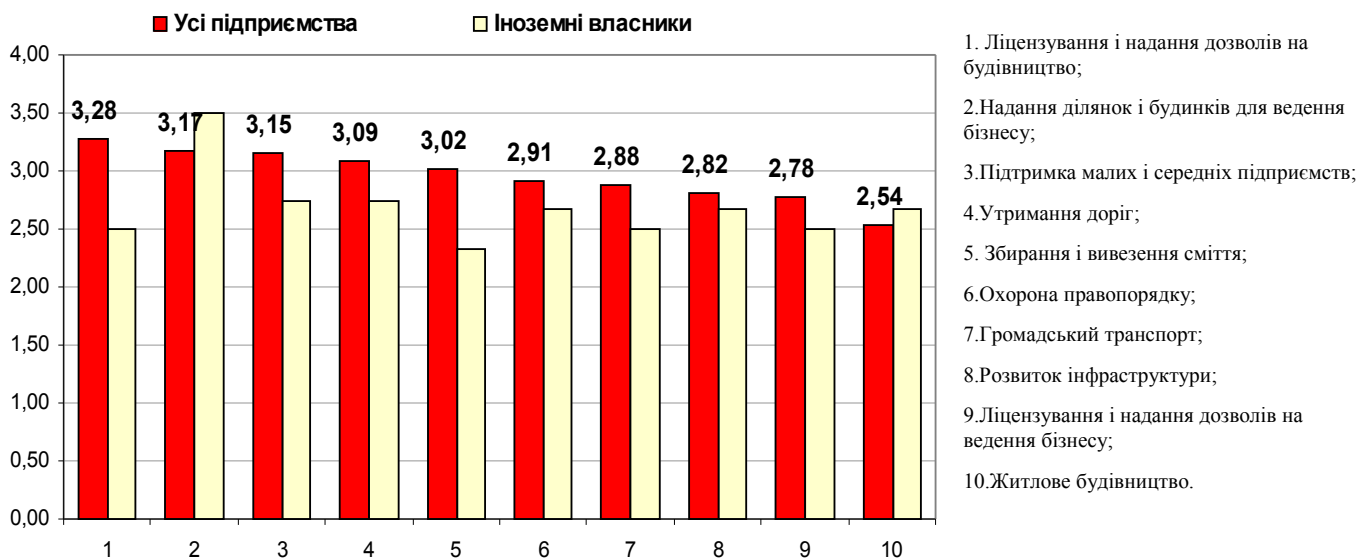

Рис. 13. Послуги органів влади

На думку 21 з 47-ми респондентів, першочерговим завданням для міста є покращення стану утримання доріг. Разом з тим, за негайне покращення роботи щодо підтримки малих і середніх підприємств проголосувало 15 респондентів, а за покращення процедури надання ділянок і будинків для ведення бізнесу - 13. Як і слід було очікувати, значну увагу (9 – «за») привернуло питання «ліцензування і надання дозволів на будівельні роботи». У першу чергу покращити стан із збиранням ТПВ вимагають 7 підприємств.

Підприємства також запитували про послуги, які мають надаватися міською владою (зокрема підрозділом з економічного розвитку) представникам бізнесу міста. Як демонструє рис. 14, підприємства активно підтримують майже всі з запропонованих послуг.

Найбільшою популярністю серед респондентів користувалися ідеї створення центрів сприяння бізнесу (повна згода 41 респондента), допомога підприємствам у розвитку робочої сили (38), фінансова підтримка підприємств з боку міської ради (36), активне залучення інвестицій (36), необхідність надавати від міської влади підприємствам професійну допомогу з економічного розвитку (33). Далі пропозиції розмістились наступним чином: надання податкових стимулів (34) та переваг місцевим фірмам (33), безпосередня підтримка з управління (19), ідея створення бізнес-інкубаторів (17). Серед пропозицій респондентів до міської влади були «звернути більшу увагу на виробників», «стимулювати реформування дозвільної системи», «не заважати й розпустити 75 % своїх працівників».

Цікаво, що на відміну від компаній в інших країнах Східної Європи, хмельницькі респонденти значно меншою мірою підтримують ідею надання міською владою вільних

земельних ділянок, що забезпечені інфраструктурою, підприємствам, які планують здійснювати значні інвестиції та створювати робочі місця, за символічну плату. Така потенційна послуга опинилася на останньому місці за популярністю (тільки 11 респондентів повністю підтримали це твердження). Схоже, у бізнес-середовищі достатньо поширені сумніви щодо прозорості та справедливості процедури надання ділянок на таких умовах.

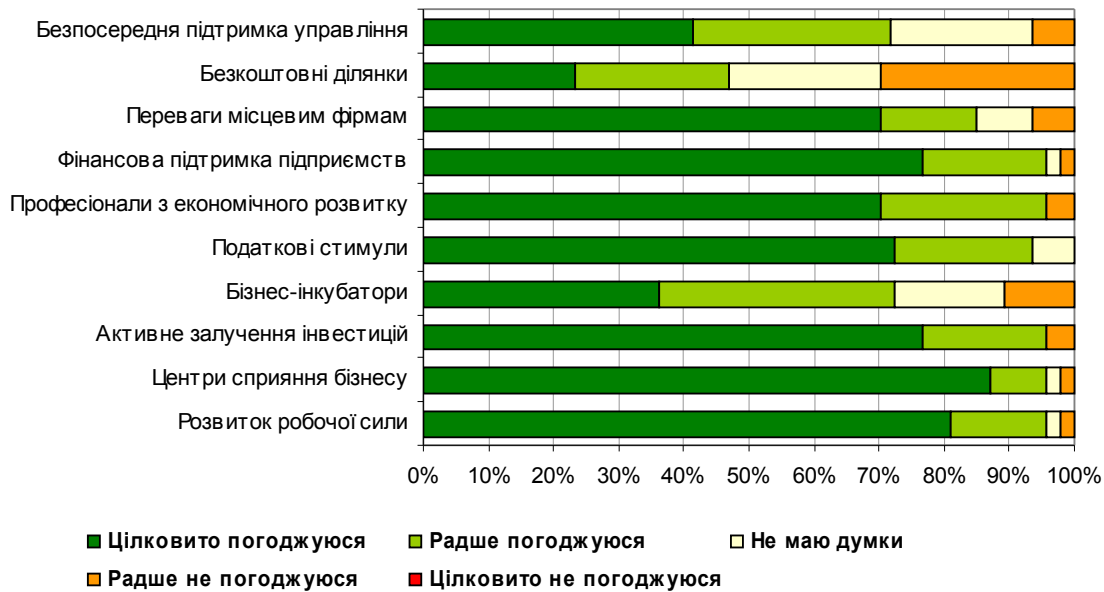

Рис. 14. Послуги підрозділу з економічного розвитку

Підприємства-респонденти також оцінили контакти з владними структурами та посадовцями. Отримані результати (рис. 15) демонструють відносно позитивний показник контактів підприємців з органами влади та управління.

Найбільш позитивно оцінено рівень контактів з міським головою, торгово-промисловою палатою, заступниками міського голови, органом реєстрації бізнесу та санітарно-епідеміологічною станцією.

Серед тих, хто отримав у Хмельницькому позитивні оцінки щодо співпраці також пожежна інспекція, міська рада та її депутати, підрозділ міськвиконкому з питань розвитку промисловості, центр зайнятості.

Цікаво, що у структурі міської ради відділ економічного розвитку ще не створений, але вже отримав позитивні оцінки. Фактично, його функції виконує управління економіки, отже підприємці таким чином «проголосували» за його створення і опосередковано дали сигнал міській раді, що такий відділ їм потрібен.

Найбільш негативний «комунікаційний баланс» отримали підрозділ міської ради з питань інвестицій, представницькі органи бізнесу - бізнесові асоціації, обласні та районні органи влади, управління міліції та фінансове управління.

Загалом, слід відзначити, що визначаючи рівень комунікацій, дослідження з'ясувало не тільки характер контактів, а й доступність владної структури та частоту спілкування з нею. Тобто, в певних випадках низький рівень комунікації є цілком нормальним і логічним явищем (наприклад рівень контактів з обласною та районною владою). В ряді випадків підприємця цілком влаштовує мінімальний рівень контактів з владою (не заважають – і добре).

Проте відносно низький рівень контактів з підрозділами (посадовими особами) місцевої влади, які відповідають за питання інвестицій не є позитивним для підприємців. Очевидно, вони очікують на інтенсифікацію таких контактів, допомогу зі сторони цих служб та співпрацю.

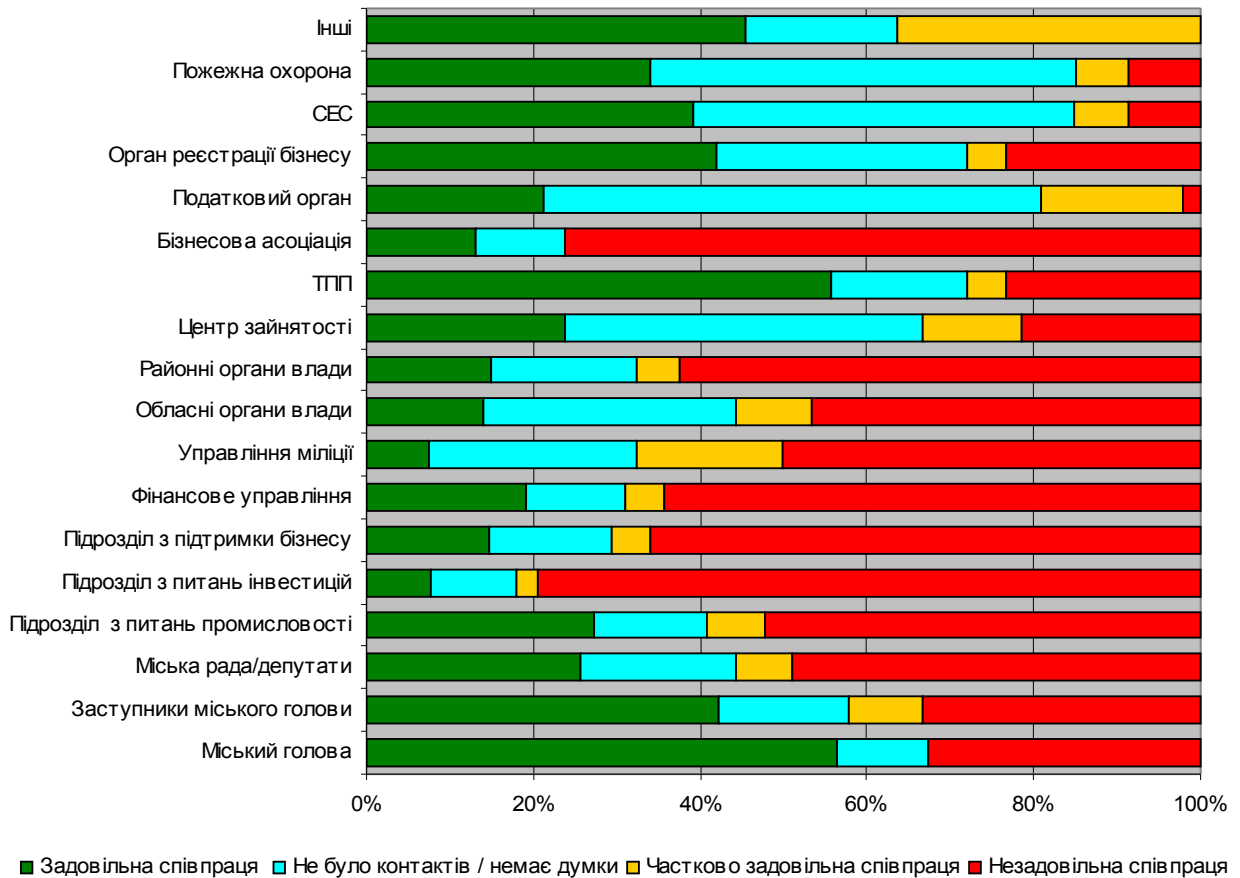

Рис. 15. Контакти з органами влади та управління

Серед інших установ, які не були зазначені у переліку, негативну оцінку отримали державна виконавча служба, земельний відділ та державна служба охорони.

Коментарі менеджерів щодо контактів з владою, надані 33 респондентами, можна звести до кількох позицій - надто високий рівень бюрократизму, надто багато зайвих документів, тривалі процедури, через які марнується час, нерозуміння чиновниками проблем бізнесу, байдужість до вирішення проблем підприємців. Зазначимо, ці коментарі є узагальненими і не стосуються конкретних структур.

7. Критичні питання

Респондентам було запропоновано назвати три найбільш важливих напрямки, які на їх думку мають бути відображені в стратегічному плані економічного розвитку (див. рис. 16).

Маючи змогу вибирати з дванадцяти запропонованих проблем лише три найбільш важливі, респонденти розподіли свій вибір таким чином:

- Розвиток малих і середніх підприємств – 45 % голосів;
- Освіта. Підготовка і перепідготовка робочої сили – 43 %;
- Залучення інвестицій – 43%;
- Комунальна інфраструктура – 36%;
- Розвиток інфраструктури для бізнесу – 34%;
- Будівництво житла – 19%;
- Промислова реструктуризація – 19%;
- Навколишнє середовище – 17%;
- Соціальні послуги – 17%;
- Сільське господарство / розвиток села – 11%.

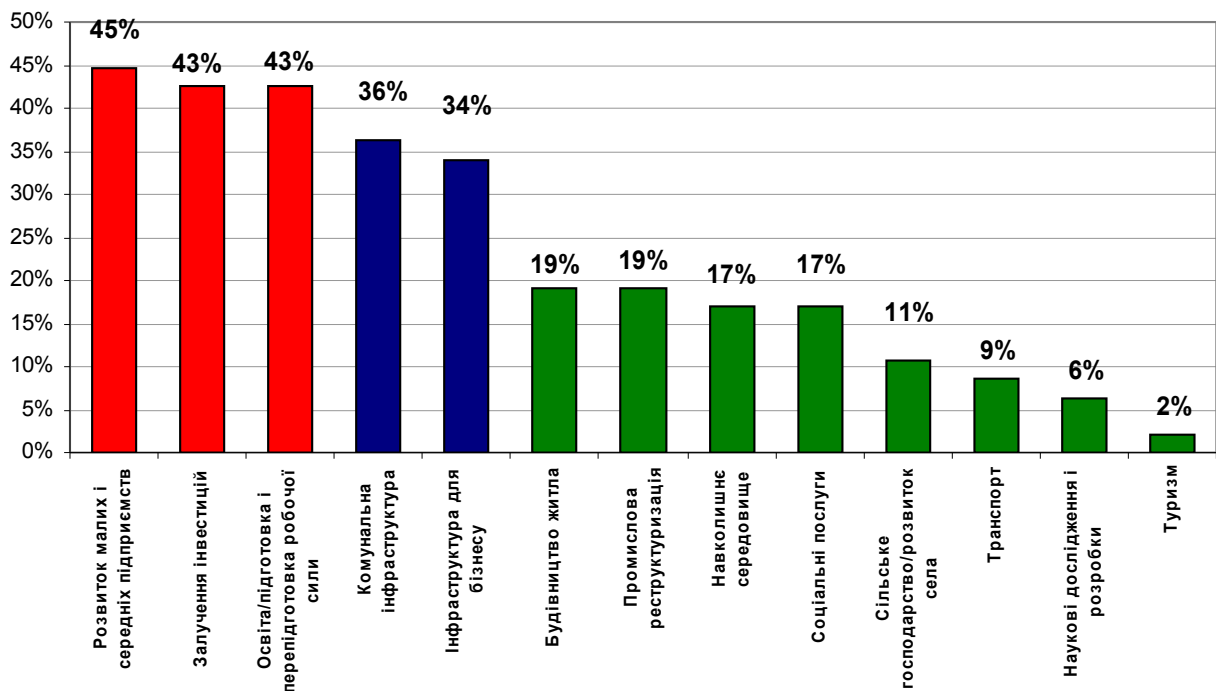

Рис. 16. Критичні питання

Слід зазначити, що думки представників малого, середнього та великого бізнесу дещо відрізняються.

Для малих підприємств найбільшими пріоритетами є:

- Розвиток малих і середніх підприємств - 53%;
- Залучення інвестицій - 47%;
- Розвиток інфраструктури для бізнесу - 35%.

Для середніх підприємств найважливішими питаннями є:

- Освіта. Підготовка та перепідготовка робочої сили – 61%;
- Розвиток малих і середніх підприємств та інфраструктури для бізнесу – по 43%;
- Комунальна інфраструктура – 39%.

Для великих підприємств пріоритетними є:

- Залучення інвестицій – 71%;
- Комунальна інфраструктура – 57%;
- Будівництво житла – 43%.

8. Загальні враження

Респондентам запропонували висловити свої загальні враження про місцеві органи влади. Відповіді респондентів віддзеркалюють загальне відчуття, що міська влада (міський голова, міська рада, виконавчі органи та служби) працює добре, але їй слід працювати ще краще. Оцінка за 4-х бальною системою, де 4 – найгірша оцінка – 2,20. Це один з найкращих показників серед 34 опитаних міст України, де проводилося подібне опитування.

Шестеро з 47 респондентів оцінили якість місцевої влади на відмінно. На «добре» міську владу оцінили 25 підприємців. Задовільну оцінку поставили одинадцятьоро. Лише двоє з 47-ми оцінили міську владу загалом (міську раду, виконком, міського голову та усі виконавчі органи) як погану. Троє респондентів не сформуvalи власної думки.

Місто Хмельницький, як середовище для ведення бізнесу, також отримало досить високу оцінку, але нижчу ніж влада - 2,55, де «1» - найкраща оцінка. «П'ятірок» - 5, «четвірок» - 27, «задовільно»- 13, «погано»- 2. Жоден підприємець не повідомив, що «не має думки про Хмельницький, як місто для ведення бізнесу».

Загалом, подібні оцінки не є характерними для більшості міст України та промислових міст Східної Європи. Хоча як правило, східноєвропейці оцінюють місто позитивніше, ніж владу, а кількість позитивно та негативно налаштованих там є приблизно рівною щодо кожного із запитань.

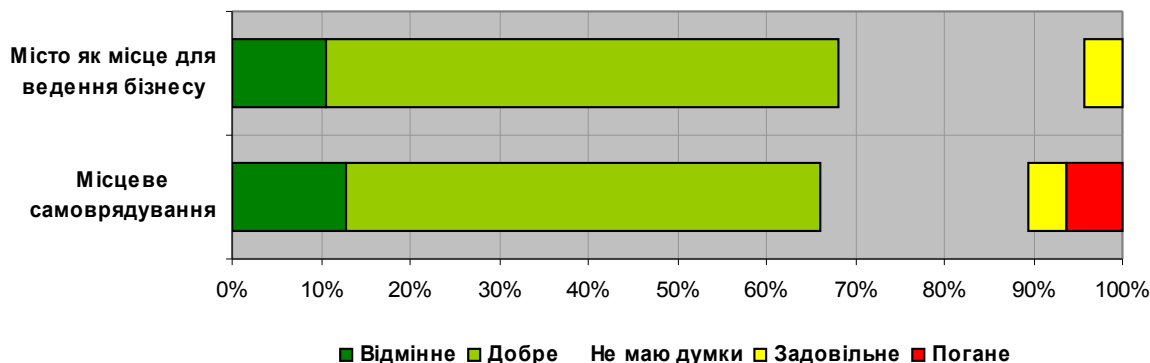

Рис. 17. Загальні враження про місцеву владу та бізнес-клімат міста

Серед найсуттєвіших переваг місцевого бізнес-клімату неодноразово названо «прихильне ставлення міського голови до розв’язання проблем бізнесу». Також підприємці висловлювали надію, що міська влада буде «тісніше співпрацювати з бізнесом» та враховуватиме його думку, буде компетентною та сприятиме швидкому розвитку малих та середніх підприємств, приділить увагу спрощенню дозвільних процедур, розробить довгостроковий план житлового будівництва в місті.

Серед пропозицій підприємців також було винесення речового ринку за межі міста, розвиток автомобільних доріг, налагодження у місті безперебійного водопостачання, зупинення процесу міграції та знайдення «родзинки» в стратегічному розвитку міста, а також припинення політизації суспільства.

V. УЗАГАЛЬНЕНИЙ ВИСНОВОК

Цей звіт про результати опитування підприємців відображає узагальнені думки бізнесової спільноти м. Хмельницького. Їхнє спільне ставлення до міської влади значною мірою визначатиме, яким буде економічне майбутнє міста – зростання, застій чи занепад. Звіт допоможе Експертному комітету стратегічного планування в його роботі і буде корисним для міської влади в роботі над підтримкою та поліпшенням бізнесового клімату в місті.

Проект «Економічний розвиток міст» висловлює вдячність усім представникам підприємств, котрі поділилися своїми думками та надали корисну інформацію експертному комітету стратегічного планування, а також усім працівникам виконавчих органів міської ради та волонтерам, які присвятили свій час проведеному опитуванню.